

- PAWŁOWSKI B. 1925. Zapiski florystyczne z Tatr. II. – Acta Soc. Bot. Pol. **3**(1): 76–96.
- PAWŁOWSKI B. 1956. Flora Tatr. Rośliny naczyniowe. **1**. ss. 672. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- PAWŁOWSKI B., SOKOŁOWSKI M., WALLISCH K. 1928. Zespoły roślin w Tatrach. Część VII. Zespoły roślinne i flora doliny Morskiego Oka. – Rozpr. Wydz. Mat.-Przyr. PAU, **67**, Dz. A/B 1927: 171–311.
- PIĘKOŚ H. 1967. Notatki florystyczne z Tatr. – Fragm. Flor. Geobot. **13**(1): 69–75.
- PIĘKOŚ-MIRKOWA H. & ŁOBARZEWSKA A. 1990. Zarzyczka górská *Cortusa matthioli* L. – ekologia, zagrożenie i ochrona. – W: H. PIĘKOŚ-MIRKOWA (red.), Ekologia, zagrożenie i ochrona rzadkich gatunków roślin górskich. – Stud. Nat. Ser. A **33**: 17–67.
- ZWIJACZ-KOZICA T. 1996. Nieznane stanowiska jarząbu nieszypułkowego *Sorbus chamaemespilus* w Tatrzańskim Parku Narodowym. – Chrońmy Przyr. Ojcz. **52**(6): 84.

PIOTR GÓRSKI, *Zakład Ekologii Roślin i Ochrony Środowiska, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, al. Niepodległości 14, PL-61-713 Poznań, Polska; e-mail: peter@amu.edu.pl*

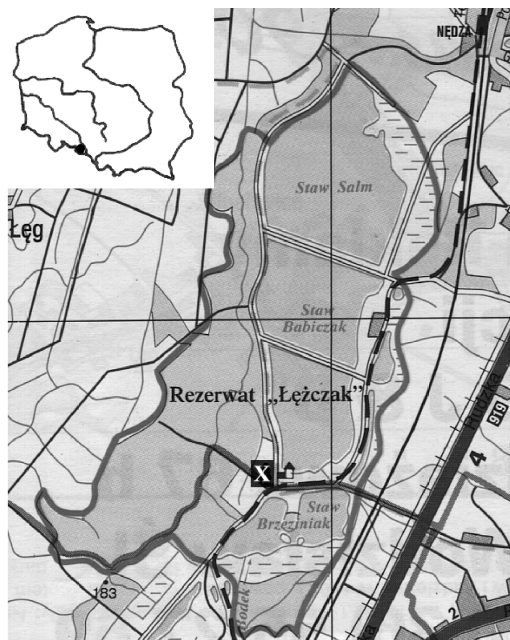
Przyjęto do druku: 28.01.2000 r.

***Viola alba* (Violaceae) – nowy gatunek dla flory województwa śląskiego**

Viola alba Bess. posiada w Polsce nieliczne stanowiska w Karpatach – okolice Dukli i Nowego Sącza (SZAFER i in. 1986; RUTKOWSKI 1998). Po raz pierwszy gatunek opisany został przez Bessera w 1809 r. z okolic Przełęczy Dukielskiej (ZABŁOCKI 1947). Myłono go często z biało kwitającymi okazami *Viola odorata* L.. Ze względu na swoje rzadkie występowanie nie był dokładnie znany badaczom, a w zielnikach brak było okazów nie tylko z terenu Polski, ale także z innych krajów. Fiołek ten cechuje duża zmienność co do barwy i wielkości kwiatów oraz liści (ZABŁOCKI 1947; DOSTÁL & ČERVENKA 1992). Tworzy on mieszańce z *Viola ambigua*, *V. hirta*, *V. odorata*, *V. suavis*, *V. collina*, *V. riviniana* i *V. reichenbachiana* 1977).

Nowe stanowisko tego rzadkiego gatunku odkryto w rezerwacie „Łęczszak” w marcu i kwietniu 1996 r., gdzie utrzymywał się w latach 1997–1999. Rezerwat położony jest w pradolinie Odry, w odległości 40 km od Bramy Morawskiej, na terenie Raciborza (dzielnica Markowice) oraz gminy Nędza (wsie: Babice i Zawada Książęca). Prawdopodobnie *Viola alba*, jak też szereg innych gatunków południowych, wykorzystowało Bramę Morawską w swej wędrówce doliną Odry na niżowy Śląsk (KRAWIECOWA & KUCZYŃSKA 1964; SZAFER 1977).

Nieznane dotąd stanowisko *Viola alba* (Ryc. 1) obejmuje trzy płaty, leżące od siebie w niewielkiej odległości, wzdłuż drogi prowadzącej groblą między stawem Babiczak, a doliną potoku Łęgoń. Dwa większe płaty z *V. alba* usytuowane są po zachodniej stronie drogi, a trzeci, najmniejszy, po wschodniej. W największym płacie o wymiarach ok. 10 × 2,5 m naliczono ok. 300 osobników. W znajdującym się w odległości ok. 3 m na północ mniejszym płacie, o wymiarach 5 × 2,5 m stwierdzono ok. 100 osobników,

Ryc. 1. X – lokalizacja stanowiska *Viola alba* Bess. w rezerwacie przyrody „Łęczzak”.

Fig. 1. X – location of stand of *Viola alba* Bess. in partial reserve “Łęczzak”.

a w najmniejszym płacie, leżącym po drugiej stronie drogi, o wymiarach $2 \times 0,5$ m – ok. 50 osobników. Populacja wykazuje tendencje wzrostowe. W 1996 r. roślina ta występowała w jednym miejscu (obecnie największym płacie) i liczyła ok. 100 osobników. W trzy lata później zaobserwowano ją już na trzech płatach. Okazało się, że jest to *V. alba* subsp. *scotophylla* (DOSTÁL & ČERVENKA 1992).

Stanowisko z rezerwatu „Łęczzak” jest jedynym znanym w województwie śląskimi i prawdopodobnie najliczniejszym na terenie całej Polski. Najbliższe, oddalone o ponad 60 km, to potwierdzone stanowiska w okolicy Ołomuńca w Republice Czeskiej (DOSTÁL & ČERVENKA 1992).

Podziękowania. Bardzo serdecznie dziękuję Panu Profesorowi drowi hab. Krzysztofowi Rostańskiemu za potwierdzenie oznaczenia i pomoc w identyfikacji podgatunku.

Summary. *Viola alba* (Violaceae) – a new species to the flora of the Silesian Province. The first and hitherto the only one locality of *Viola alba* Bess. in the Silesian Province. has been found in April 1996 near Racibórz in partial reserve “Łęczzak”. Probably this population is the biggest in Poland.

LITERATURA

DOSTÁL J. & ČERVENKA M. 1992. Vel'ký kl'úč na určovanie vyšších rastlín. 2. ss. 780–1561. Slovenské Pedagogické Nakladateľ'stvo, Bratislava.

- KRAWIECOWA A. & KUCZYŃSKA I. 1964. Roślinność rezerwatu „Łęczszak”. – Acta Univ. Wratisl. **24**. Pr. Bot. **4**: 5–31.
- RUTKOWSKI L. 1998. Klucz do oznaczania roślin naczyniowych Polski Niżowej. ss. 809. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- SZAFER W., KULCZYŃSKI S. & PAWŁOWSKI B. 1986. Rośliny Polskie. Wyd. 5. **1**. ss. 467. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- ZABŁOCKI J. 1947. Rodzina *Violaceae* – W: W. SZAFER (red.), Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i ziem ościennych. **6**, ss. 70. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa – Kraków.
- SZAFER W. 1977. Szata roślinna Polski niżowej – W: W. SZAFER & K. ZARZYCKI (red.), Szata roślinna Polski **2**, ss. 17–188. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

BOŻENA ZYZNAWSKA, *Katedra Geobotaniki i Ochrony Przyrody, Uniwersytet Śląski, ul. Jagiellońska 28, PL-40-032 Katowice, Polska.*

Przyjęto do druku: 21.10.1999 r.

Hammarbya paludosa (Orchidaceae) w północno-wschodniej Polsce

Hammarbya paludosa (L.) Kuntze należy do grupy najrzadszych i zanikających składników naszej flory. Podlega ochronie gatunkowej, a według ZARZYCKIEGO i SZELĄGA (1992) należy do grupy gatunków narażonych. Wątlík został też wpisany do „Polskiej czerwonej księgi roślin” jako narażony na wyginięcie (kategoria V) (BRÓZ & PRZEMYSKI 1993). Nie podano tu jednak stanowisk z Pojezierza Suwalskiego. Tymczasem prowadzona od trzydziestu lat inwentaryzacja flory naczyniowej północno-wschodniej Polski wykazuje, że omawiany gatunek występuje na tym obszarze. Są to miejsca, w których są wciąż aktywne procesy torfotwórcze i dość stabilny układ stosunków hydrologicznych.

W celu przedstawienia fitosocjologicznego charakteru zbiorowisk roślinnych, w których występuje wątlík, w tabeli 1 zamieszczono cztery zdjęcia fitosocjologiczne z terenu Suwalszczyzny (zdjęcia 1–4) i sześć zdjęć (zdjęcia 5–10) z rezerwatu „Jezioro Obradowskie” z Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego (KARCZMARZ & SOKOŁOWSKI 1988).

Wszystkie stanowiska są udokumentowane materiałem zielnikowym znajdującym się w zielniku Zakładu Lasów Naturalnych IBL w Białowieży (BIL).

W wykazie stanowisk zamieszczono w nawiasach numery od 1 do 11, odpowiadające numerom punktów oznaczających stanowiska na mapce (Ryc. 1)

Wykaz stanowisk:

Województwo Podlaskie, powiat Suwałki: **FA-88** – (1) Kleszczówek. Suwalski Park Krajobrazowy, torfowisko przejściowe na S od wsi (Sokołowski 1969, npl.); **FB-19** – (2) Wigierski Park Narodowy, torfowisko z *Rhynchospora alba* i *Scirpus hudsonianus*, w zatorfionej zatoczce doliny Czarnej Hańczy (tabela 1, zdj. 3, SOKOŁOWSKI 1988).

Powiat Sejny: **GB-12** – (3) Zelwa, na S od jeziora Wilkokuk, torfowisko przejściowe, w kilku miejscach nielicznie (tabela 1, zdj. 1 i 2, SOKOŁOWSKI 1978); (4) Zelwa, rezerwat „Łempis”, torfowisko nad S brzegiem jeziora Łemtupis i (5) na NE od jeziora Stulpień, torfowisko wysokie (Sokołowski 1974, npl.).